TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HINÇER

No. 103 ŞUBAT 1958 YIL: 9 — CİLT: 5

Folklorcularımız :

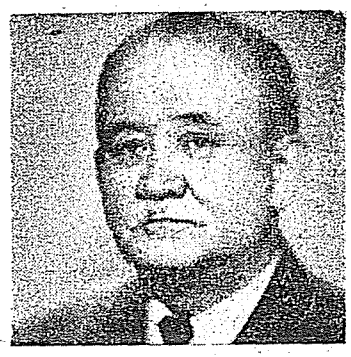
Abdülkadir İnan

Memleketimizin kıymetli bir Etnografya - Folklor uzmanı olan Abdülkadir İnan (Fethülkadir Süleyman) 1889 (1305) yılında Başkurt ilinde, Ekaterinburg kazasına bağlı Çıgay köyünde doğmuştur. Başkurtların Ulu Katay denilen boyunun Kazbörü (Gazi - Börü) ailesindendir. Babası, aydın bir hoca olan Musaffa Süleyman Efendi, annesi Zekiye Hanımdır.

Abdülkadir İnan, ilk tahsilini memleketinde, Rus - Başkurt okulunda, orta tahsilini de Çıgayda açılan ve yeni tarzda tedrisat yapan «Usûlü Cedide» okulunda yapmıştır. Sonra Troytsk'deki «Resûliye» mektebinde altı yıl okuyarak yüksek bölümünden mezun olmuştur.

A. İnan, ilk olarak, Orenburgde çıkan «Vakit» gazetesinde (1908) «Mollalar boş şeylerle uğraşıyorlar» adlı bir makale yazarak yobazların faaliyetini, asrî okullar açmıya muhalefetlerini tenkid etmiştir. Ayni gazetede 1910 yılında yazdığı «Kırgız Bozkırlarından» adlı makalesi İstanbul'da çıkan «Tearüfü Müslimîn» dergisinde (1910, sayı 12) kısmen iktibas edilerek neşrolunmuştur.

A. İnan, Resûliye mektebi'nin münevver müdürü Abdurrahman Resulî'nin teşviki ile 1910 yılından itibaren folklorla uğraşmağa başlamış, Başkurt ve Kırgız - Kazak Halk Edebiyatı ve Etnoğrağyası üzerine topladığı malzemeyi bastırmadan önce bunların konularından faydalanmak suretiyle halk hikâyeleri yazmağa başlamıştır. Bu hikâyelerden «Başkurt yaylasında», «İl için», «Kaçkın», «Kavalcı Temirbay», «Ölet», «İşte sana Pompeyin son günleri» başlıklı hikâyeleri 1912 - 1915 yıllarında Orenburgda meşhur âlim ve tarihçi Rizaeddin Bin Fahreddin tarafından çıkarılan «Şûra» dergisinde basılmıştır.

ABDÜLKADİR İNAN

Genç yaşlarında yazı hayatına atılmış olan Abdülkadir İnan, daha sonraları kıymetli Türk tarihçisi Zeki Velidî (Togan) ve «Şûra» yazarlarından «Muallim» dergisinin nâşir ve muharriri meşhur Türkçü Hasan Ali Beylerin teşvikleriyle Altay, Kırgız - Kazak, Özbek, Türkmen, Nogay ve sair Türk uluslarının Etnografya ve Halk Edebiyatını tedkika başlamış, bu arada eski Türklerle bugünkü Yakut ve Altay Türklerinin dini olan «şamanizm» ile doğu Türk Halk Edebiyatının büyük eseri olan «Manas» destanını bilhassa konu olarak almıştır (*).

1918 de Çelebinsk şehrinde Başkurdistan hükûmetinin nâşiri efkârı olan «Başkurt» gazetesinin mesul müdürlüğünü yapmış, bu gazete yirmi sayı çıktıktan sonra Beyaz Rusların Sibirya hükûmeti tarafından kapatılmıştır.

İnkilâp yıllarında Petrograd (Leningrad) ve Moskova kütüphanelerinde tetkiklerde bulunmuş, bu tetkikleri sı-

rasında, Orta Asya Türk tarihinin büyük otoritesi olan akademisyen V. V. Barthold ve Orta Asya Türk lehçeleri ve eski Türk yazı dili uzmanı olan Profesör A. Samoyloviç gibi Rus âlimlerinden doğrudan doğruya istifade etmiştir.

Abdülkadir İnan, 1919 yılında Ufa'da «Başkurtistan Tarih ve Etnografyasını Öğrenme Derneği»'ni kurmuş ve bunun başkanlığında bulunmuştur. Bir müddet sonra Türkistana geçerek Kazak - Kırgızlar, Özbekler, Türkmenler arasında Etnografya ve Halk edebiyatı üzerine tetkiklerde bulunmuş ve bu tetkiklerinden bâzılarını Taşkent'te Kırgız - Kazak lehçesile çıkan «Akyol» gazetesinde «A. Cılkıbay» takma adiyle neşretmiştir (1920 - 1921).

A. İnan, bilâhire siyasî sebeplerin sevkiyle Türkistan'dan harice çıkmak mecburiyetinde kalmış, İran, Afganistan ve Hindistan yoluyla Avrupaya gitmiş, bir müddet Berlin ve Paris kütüphanelerinde tetkikatle meşgul olmuştur. A. İnan 1925 yılında Türkiye'ye gelerek İstanbul'da yerleşmiş ve büyük Türk âlimi Fuat Köprülü'nün delâletiyle Türkiyat Enstitüsüne asistan tâyin edilmiştir. Bu esnada Edebiyat Fakültesine de devam etmiştir. 1928 - 1932 yıllarında «Türkiye Halkbilgisi Derneği» nin ilim komisyonu üyeliğinde bulunmuştur. Onun Dernek içindeki ilmî mesaisi pek değerli olmuş, Derneğin çıkardığı «Halkbilgisi Haberleri» nde her biri geniş, ciddî tetkiklerin mahsulü olan bir çok değerli makaleleri intişar etmiştir. A. İnan, 1929 yılında Halk Bilgisi Derneği hesabına Doğu Anadolunun etnografya ve folkloru üzerine araştırmalar yapmış, bu araştırmaları «Rapor» adiyle Dernek tarafından kitap halinde basılmıştır. «Rapor», usûl ve muhteva bakımından hem bir örnek, hem de sahasının kıymetli bir mahsulüdür.

1933 yılı başlarında «Türk Dili Tetkik Cemiyeti = T. D. Kurumu» na uzman olarak alınan A. İnan, bugün de Kurum'da Doğu Türk lehceleri başuzmanı olarak çalışmaktadır. Kıymetli bir bilginimiz olan Abdülkadir İnanın en geniş, verimli mesai ve neşriyatı T. Dil Kurumuna girişinden bu yana olmuştur. A. İnan, bir taraftan T. Dil Kurumu'nda çalışırken, öbür taraftan da 1935 yılında açılan Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin Türkoloji bölümüne profesör tâyin edilmiştir. Umumî Türk tarihi ve filolojisi sahasında kıymetli bir sima olan Abdülkadir hoca, Fakültedeki ilmî vazifesini muvaffakıyetle başarmış, bir çok talebe de yetiştirmiştir.

Memleketimizde çıkmış olan bir çok ilmî dergilerde, bâzı günlük gazetelerde Türk dili, tarihi, etnografya ve folkloruna dair çok değerli yazıları intişar eden Abdülkadir İnan'ın Türk Dil Kurumu içindeki mesaisi de pek kıymetli olmuştur. Kutadgu Bilig, Yakut Sözlüğü, Çuvaş Sözlüğü, Divanü Lûgatit-Türk gibi eserlerin tıpkı basım ve terceme işlerinde A. İnan'ın geniş bilgisinden çok istifade edilmiştir.

Abdülkadir İnan son on yıl içinde Türk Dil Kurumunun neşrettiği «Türk Dili», «Belleten - Yıllık» ve T. Tarih Kurumu «Belleten» i gibi dergilerde terceme ve telif suretiyle türkolojinin türlü sahalarına ait ve her biri ciddî, olgun bir tetkikin muhassalası olan pek kıymetli etüdler neşretmiş ve edegelmekte bulunmuştur.

Üstad Abdülkadir İnan'ın «Türkiyat Mecmuası», «İlâhiyat», «Ülkü», «Türk Hukuk ve İktisat Tarihi» dergilerinde, sahasının büyük bir değer taşıyan konularına ait makaleleri mündericdir.

Abdülkadir İnan, Türkçeyi (Kırgız, Kazak, Özbek, Nogay, Altay, Başkurt, Kazan ve saire gibi) bir çok lehçeleriyle bildiği gibi Rusçaya da vakıftır. Şark İslâm dillerinden Arapça ve Farsçayı de kendi branşına ait metinleri aslından okuyup istifade edecek kadar bilmektedir.

T. F. A.

(★) Bu iki mühim araştırmadan «Şamanizm» Türkiye'de yerleştikten sonra önce «Türk Yurdu» dergisinde, sonradan Samsunda çıkan «Ahali» gazetesinde kısmen çıkmış, 1954 de ise, daha geniş ölçüde ve konusunun Türkiye'de yegâne bir kaynağı olarak «TARİHTE ve BUGÜN ŞAMANİZM» adiyle bir kitap halinde Türk Tarih Kurumu yayınları arasında neşredilmiştir.